

HRYMUR

STAÐAN Í LERKIKYNBÓTUM

Pröstur Eysteinnsson

Völuspá – 48. erindi

Hrymur ekr austan
hefst lind fyr

Hrymur kemur að austan og hefur
skjöld fyrir sér (ver sig).

Um blendingsprótt

- Blendingspróttur kallast það þegar afkvæmi tveggja skyldra tegunda skarar framúr foreldrunum á einhvern hátt.
  - Einkum í vaxtarhraða þegar um plöntur er að ræða.
- Þetta er fremur sjaldgæft fyrirbæri – flestir blendingar hafa eiginleika sem eru mitt á milli foreldranna og sýna engan sérstakan þrótt.
  - T.d. sitkabastarður og skógviðarbróðir
- Blendingspróttur er þó þekktur innan sumra ættkvísla trjáa
  - T.d. hjá lerki og öspum
- Blendingspróttur er vel mælanlegur en ekki vel útskýrður
  - Hefur með uppstokkun og fjölbreytni erfðaefnis að gera en ekki er t.d. ljóst af hverju hann finnst stundum hjá lerki og ösp en mun síður hjá greni, furu eða birki?

Þektasta dæmið innan Ierkiættkvíslarinnar

- Sifjalerki er blendingur evrópulerkis og japanslerkis og sýnir oft blendingsþrótt
- Talsvert notað í evrópskri skógrækt
- Ekki er þó allt svo kallað sifjalerki sifjalerki
  - Oft annað hvort hreint evrópulerki eða hreint japanslerki vegna munar á blómgunartíma
  - Hlutfall sifjalerkis í sifjalerkifræi er 0 – 90%
- Og það sýnir ekki alltaf blendingsþrótt
  - Háð vali á foreldrum (aðlögun)
  - Háð umhverfisaðstæðum á vaxtarstað (takmarkandi þáttum)
- Afkomendur sifjalerkis (önnur kynslóð) sýna oftast ekki blendingsþrótt

Sifjalerki vex ekki vel á Íslandi (en er þó til)

- Foreldrarnir eru ekki nógu vel aðlagaðir íslenskum aðstæðum
- En ef við myndum velja sem foreldra tré sem væru búin að sanna sig við íslenskar aðstæður, þá væri útkoman e.t.v. önnur.
- Vandamálið er að ekkert japanslerki er nægilega vel aðlagað og þau evrópulerkitré sem hafa sannað sig hér er hægt að telja á fingrum annarar handar.

Lerkikynbætur

- Hófust 1992 með leit að plústrjám, mest á Hallormsstað
  - Beinvaxin (ekki bugðótt)
  - Án hlykkja og gankvista (ekki orðið fyrir haustkali)
  - Meðal hæstu trjáa (lítið vaxtartap vegna vorkals)
  - Fíngreinótt og með 90 greinavinkil

Plústré nr. 9

Tegund: Rússalerki

Kvæmi: Mustila

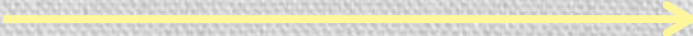
Staður: Framhólar, Hallormsstað

Staða: Í foreldrahópi Hryms

Lerkikynbætur

- Alls voru valin um 50 rússalerki
- Eitt evrópulerki og eitt „sifjalerki“ voru einnig í fyrsta foreldrahópnum
  - Evrópulerkið (tré nr. 51)
    - Kvæmi: Graubunden í Sviss
    - Staður: Fyrir ofan Húsó, Hallormsstað – eini sæmilega beinvaxni evrópulerkilundur á Íslandi
    - Staða: Ekki lengur með vegna lélegrar blómgunar og mikils kals meðal afkvæma
  - „Sifjalerkið“ (tré nr. 8)
    - Kvæmi: Blairwood í Skotlandi, væntanlega á Blair-Athol Estate
    - Staður: Upp frá Atlavíkurstekki, Hallormsstað
    - Staða: Í foreldrahópi Hryms

Tré nr. 8
kvæmi: Blairwood
Skráð sem sífjalerki

En

- Af könglum og öðru í útliti trés nr. 8 að dæma er ekkert sem bendir til þess að í því leynist gen úr japanslerki
- Niðurstaða: tréð er hreint evrópulerki en ekki sífjalerki

Lerkikynbætur áfram

- Stýrðar víxlanir í fræhöllunni á Vöglum

Lerkikynbætur

- 1997 var komið fræ af allmörgum plústrjám
- 1999 afkvæmatilraunir gróðursettar á Höfða og Mosfelli
- Aukatrjám dreift á nokkra staði, t.d. Mógilsá, Múlakot, Litlu Fellsöxl, Akureyri og Fagurhólsmýri
- Plöntur voru til sölu á Tumastöðum en seldust illa
- Fljótlega kom í ljós að blendingarnir með tré nr. 8 sem annað hvort móður eða föður sköruðu framúr.

Hrymur á Höfða
þriggja ára
2002

Hrymur á Höfða 5 ára 2004

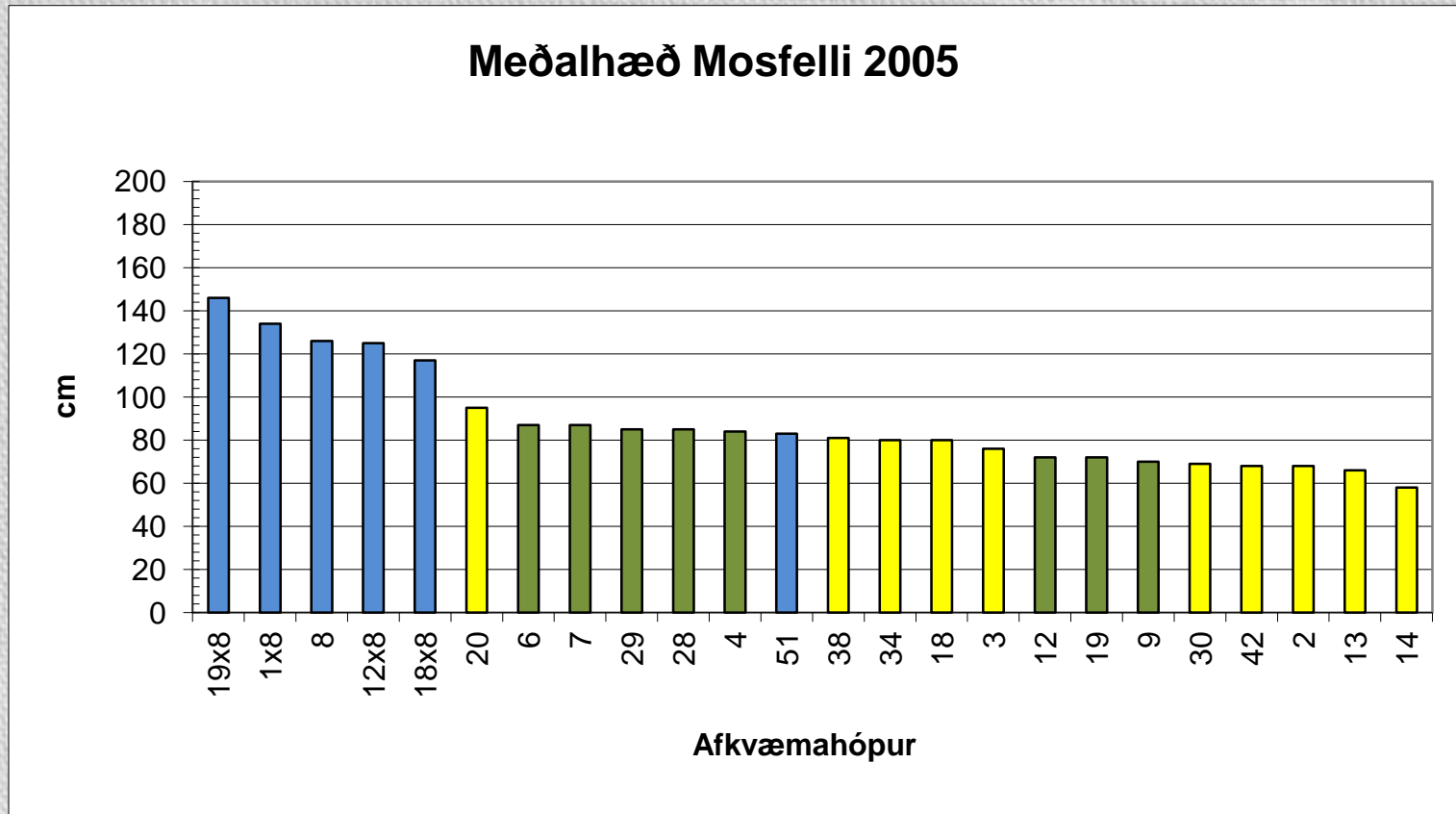
Hrymur í Mosfelli 6 ára 2005

Lerkikynbætur

- Mælingar staðfestu yfirburði blendingana í hæðar- og rúmmálsvexti
- Meiri yfirburðir í Mosfelli en á Höfða
- Beinvaxnari en rússalerki í Mosfelli en ekki á Höfða

Ákvörðun

- Við endurágræðslu fræmæðra var ákveðið að framleiða eingöngu blendingana, annað var ekki forsvaranlegt
- Blendingurinn fékk nafnið Hrymur
  - Hrymur – blendingur evrópulerkiklóns nr. 8 (sem annað hvort faðir eða móðir) og hóps afkvæmaprófaðra rússa- og síberíulerkiklóna (20 að svo stöddu).
- Víxlun er handstýrt til að tryggja sem hæst hlutfall blendinga
- Fyrsta fræ í fræframleiðslufasanum varð til sumarið 2010, sáð í Barra vorið 2011 og afhent vorið 2012.

Frævun vorið 2012

Hrymur hefur haldið áfram að skara framúr

Á Mógilsá 2007

Á Tumastöðum
2010

Á Höfða 20. ágúst 2012

↗
Blendingur evrópulerkis nr. 51
13 ára
Hæð: 3-4 m

Hrymur
13 ára
Hæð: 5-6 m

Fyrr og nú

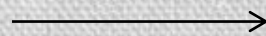
Hrymur á Höfða 2002

3 ára

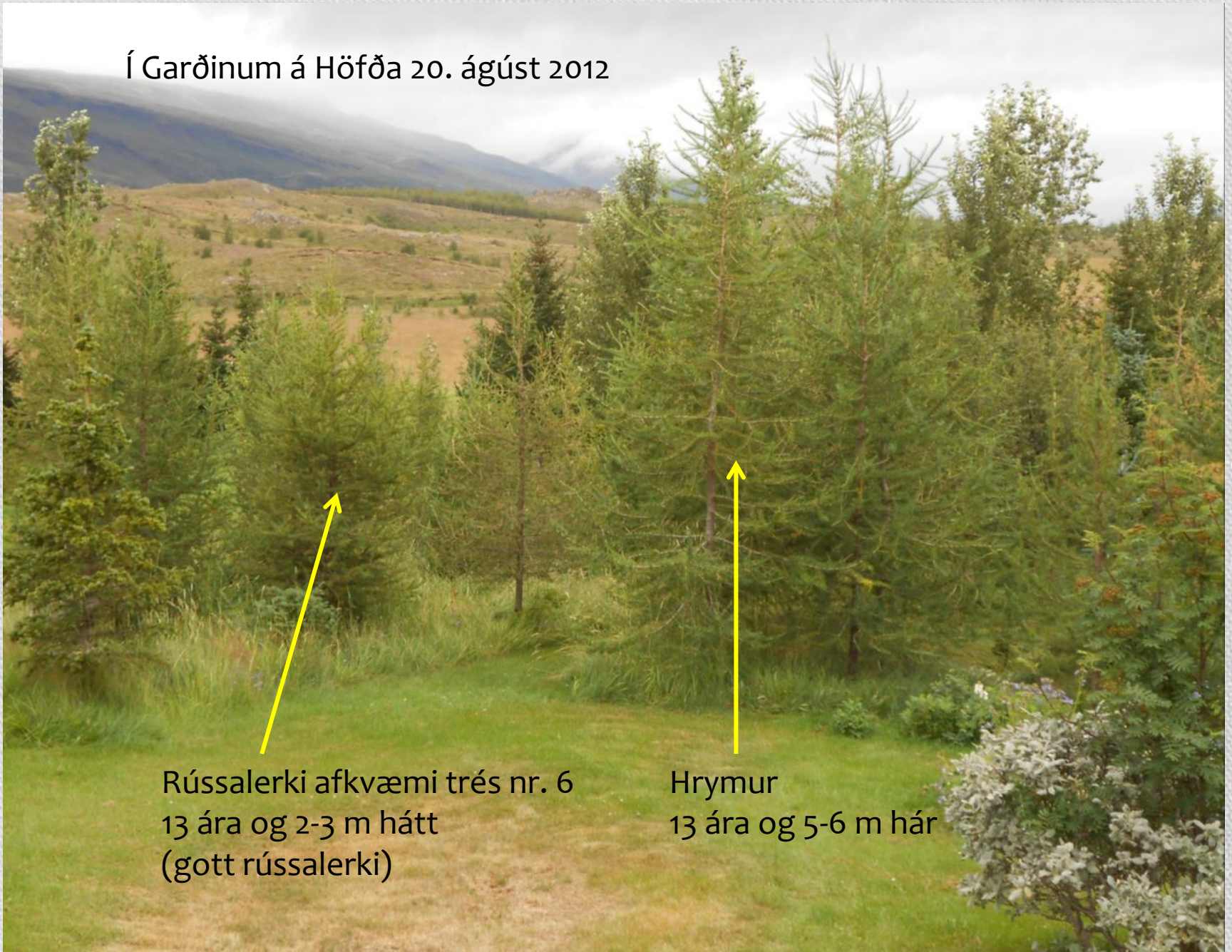
Sami staður 2012

13 ára

Í Garðinum á Höfða 20. ágúst 2012

Rússalerki afkvæmi trés nr. 6
13 ára og 2-3 m hátt
(gott rússalerki)

Hrymur
13 ára og 5-6 m hár

Bráðabyrgðauppgjör

- Tími frá fyrsta vali á plústrjám til fræframleiðslu á kynbættu efni
  - 17 ár (sem er stuttur tími í trjákyrbótum)
- Hrymur samanborinn við rússalerki úr finnskum frægörðum
  - Hæðarvöxtur: 10 – 50% meiri
  - Rúmmálsvöxtur: 50 – 150% meiri
  - Form (beinleiki): ekkert betra – miklu betra
  - Haustkal: ekki meira
  - Vorkal: miklu minna

Framtíðin er björt

